

7 Hvordan komme i gang

Kartlegging, samarbeidsbygging, pedagogisk planlegging og økonomi i oppstartsfasen

Kristina Parow

Vår erfaring er at økonomien i oppstartingsfasen sjelden utgjør noen hindring selv om den kan være krevende å få på plass. Videre ser vi at jo mer bevisst en er på egne styrker og svakheter og hva en vil, jo lettere er det å komme inn i fruktbare samarbeidsforhold, noe som igjen gir bedre betingelser for å finne gode økonomiske løsninger. Dermed blir dét gangen i dette kapittelet. I tillegg skal vi komme inn på utgangspunktet for pedagogisk planlegging.

Kartlegging av eget ståsted

Vi skal se på noen kjernespmåsmål det kan være nyttig å stille seg, både som bonde og lærer, alt før en setter i gang.

Hvorfor vil jeg?

Hva er motivet mitt for å starte opp med skolebesøk på gården? Er det hensynet til landbruket, til barna, min egen arbeidslyst osv.? En bevisstgjøring her, vil ofte kunne styrke pågangsmotet og samtidig gjøre en mer oppmerksom på ting en møter i for eksempel media som bygger opp under motivasjonen (se kapittel 2 og 3).

Hva vil jeg?

Hva er målsetningen min med å starte en pedagogisk virksomhet på gården? For bonden: hvilket omfang, hvilken aldersgruppe,

klassebesøk eller mindre grupper osv.? For læreren: hvor ofte kunne det være ønskelig med gårdsbesøk, hvilke fag egner seg å integrere osv.? Gjennom konkret erfaring vil målene trolig endre seg. Likevel er det nyttig å vite hva du vil *i dag*. Er målet diffust, kan veien dit hen bli unødvendig kronglete.

Hva kan jeg?

Kan du som lærer få brukt andre sider av deg selv på gården enn i klasserommet? Hvilke? Hva har du som bonde og gården din å bidra med? Sannsynligvis langt mer enn du er klar over!

Ressurskartlegging. Når de menneskelige og fysiske ressursene blir kartlagt med tanke på skolebesøk, vil det trolig dukke opp nye ideer til hva du har å tilføre elevene. I vedlegg 1 finner du forslag til slik kartlegging.

Tillit til egen kilde. Jeg vil med dette oppfordre alle bønder til *ikke* å tenke at de må formidle kunnskap på samme måte som lærerne for at barna skal ha utbytte av gårdsdagene. Mester-elev-forholdet har til alle tider, så nær som vår, vært den viktigste rammen for kunnskapsformidling. I dag opplever nesten ingen barn å lære grunnleggende praktiske

ferdigheter ved å iaktta en mester for så å prøve og feile selv (se kapittel 2). Du er mesteren; det du kan med hendene dine og hvordan du står plantet på jorden er enestående verdifullt for barna (og lærerne deres!).

Hva vil jeg lære meg? Likevel, de fleste blir inspirert av barna til å lære seg nye ting for å kunne tilby en enda rikere læringsarena. Kanskje et nytt håndverk, tradisjonell konservering, fortellerkunst, mer om barnas utviklingspsykologi osv. Problemet kan lett bli å begrense seg. Dét anbefales, for at opplegget skal bli så helstøpt som mulig.

Hva kan jeg samarbeide med andre for å få til? Kanskje er det vel så bra å knytte til seg noen som besitter de ferdighetene en er ute etter fra før. - Blant foreldre eller besteforeldre på skolen, i historielaget eller husmorlaget osv.

Hva står på dagsorden i samfunnet?

Hvordan kan jeg knytte mine ressurser an til kvaliteter som etterlyses i samfunnet? Behovet for gården som pedagogisk ressurs både fra skolen og landbrukets side kan virke overtydelig. Likevel kan det være en fordel å "spisse" initiativet ditt inn mot dagsaktuelle temaer i media eller diskusjoner i lokalsamfunnet (overvektige barn, hærverk, fraflytting osv.). Dersom et initiativ imøtekommer opplevde behov er det større sjanse for at det blir godt mottatt.

Hva engasjerer meg?

Listen over hva en kan og vil blir gjerne lang. Et bra utsilingskriterium er hva jeg blir *glad* av å holde på med. Det smitter! Legger du hovedvekten her vil du orke mer, du vil lettere få andre voksne med deg, og sannsynligheten er stor for at du kan vinke farvel til fornøyde barn ved gårdsdagens slutt.

Samarbeidsbygging

Noen liker å arbeide mest mulig selvstendig og helst alene, andre opplever det som nødvendig og stimulerende å spille på lag med flere. Bønder har ofte mindre erfaring med samarbeid enn lærere og er vant til å tenke at de skal greie seg selv. Uansett type og erfaring er det nesten umulig, og lite hensiktsmessig, å få til et pedagogisk tilbud på gården uten å samarbeide med andre.

Foto Kjetil Aarbakke

Samarbeid kontra tilbud

Den klassiske tilbudstenkningen egner seg dårlig for gårder som skal utvikles til å bli en pedagogisk ressurs. Det pedagogiske opplegget bør heller være frukten av et samarbeid mellom gård og skole, mellom bonde og lærer. Det er det minst tre grunner til:

1. Ferdige opplegg fører lett til passivitet på lærersiden. Er lærerne selv med på utviklingen og kan gi sine egne ressurser inn i den, vil det skape et engasjement og et eierforhold til gårdsdagene som gjør avtalen mindre sårbar.
2. Lærerne står som regel nærmest barna og kan dermed komme med verdifulle bidrag til hvordan mulighetene på gården kan utnyttes best mulig for å møte deres behov.
3. Jo mer involverte lærerne er, jo mer kan opplevelsene fra gårdsdagene flettes inn i den ordinære undervisningen, og jo rikere blir dermed utbyttet for elevene.

Skolen står som kjent overfor mange uløste problemer. Å komme med konkrete ideer og forslag fra bondens side, vil derfor være å ta skolen og den enkelte lærers behov på alvor. Utfordringen blir å gjøre dette uten å falle i "tilbuds-fella".

Finne en partner

Mange bønder synes det er vanskelig å komme i inngrep med skolen; særlig dersom de ikke har skolebarn selv. Her er noen veier å gå:

1. Få innpass gjennom en lærer som en kjenner direkte eller indirekte.
2. Få hjelp av foreldre til å fremme ideen overfor "sin" lærer

3. Be om et møte med rektor for så å be om en kort presentasjon på lærermøte.
4. Invitere til informasjonsmøte på gården.

Dersom det arrangeres kurs i gården som pedagogisk ressurs i ditt fylke, kan det være en stor hjelp å vise til dette og oppfordre skolen til å delta sammen med deg. Mange kursdeltagere har opplevd at det har gitt en flying start på samarbeidet.

For det sjeldnere utgangspunktet, at det er en lærer eller en skole som leter etter en egnet gård, kan det være bra å ha dette i bakhodet (ingen regel uten unntak!):

1. Viktigere enn gårdens beskaffenhet er det at bonden er interessert i barn og har godt lag med dem.
2. En gård som har gjennomført etterutdanningskurs i gården som pedagogisk ressurs har et styrket utgangspunkt for samarbeid.
3. Småbruk med forskjellige produksjoner har gode muligheter for varierte arbeidsoppgaver.

Uansett hvem som tar initiativet, er det to ulike verdener som møtes. Ta dere god tid til å bli kjent med hverandres ståsted! Besøk hverandres arbeidsplasser! Selv om det noen ganger kan virke slik, er det ikke lenger fra skolen til gården enn det er fra gården til skolen. Se ellers kap. 5 og 6 for en innføring i henholdsvis lærerens og bondens arbeidssituasjon.

Foto: Anne Grutle

Mobilisering av andre støttespillere

Jo flere som interesserer seg for det som skal utvikles på gården, jo mer "varme" blir det rundt det som skjer og jo lettere blir det å få det til. Her gjelder det å se på menneskene i lokalmiljøet som potensielle ressurspersoner: foreldre, besteforeldre (se eksempelet under), lærere, skoleledere, bønder, byråkrater og politikere i kommune og fylkeskommune osv. Det er lett å glemme at de en evt. søker penger av også kan ha noe å bidra med på andre måter. De fleste liker å bli opplevd som mer enn en pengekilde. Spør om råd! Andre ressursmiljøer kan være:

1. *Lærerhøyskolen.* Det er flott å alliere seg med en lærer her som kan være med på å gi faglig tyngde til prosjektet og dermed øke sjansen for å oppnå støtte. Det kan i tillegg føre til at opplegget på gården blir dokumentert. Og gården kan bli en praksisplass for studentene.
2. *Fagskoler.* De kan legge elevprosjekter til gården: tømmerlinjen kan for eksempel involvere seg i restaurering av stabburet som elevlokale, murerlinjen i bakerovn, kokkelinjen i tradisjonell konservering osv.
3. *Lokale foreninger og grupper:* husmorlaget, historielaget, bondekvinnelaget, frivillighetssentralen osv.

Tips til hvordan du kan gå frem for å vekke interesse og innsatsvilje for det du vil, finner du i kapittel 8 om presentasjonsteknikk.

Konsekvenser for det pedagogiske tilbudet

I lys av det vi har sett over, vil jeg ta til orde for å bruke rekkefølgen under når det pedagogiske opplegget skal planlegges. Dette gjelder så vel for bøndene som for lærerne; aller helst i samarbeid.

Hierarkiet i planleggingen

1. Hva liker jeg å gjøre?
2. Hva ønsker jeg å formidle?
3. Hva har barna behov for?
4. Hva finnes av virkelige oppgaver som elevene kan hjelpe til med?
5. Hvilke ferdigheter, kunnskaper og holdninger skal de tilegne seg i følge den generelle delen av læreplanen?
6. Hvordan kan vi knytte det opp mot den fagspesifikke delen av læreplanen?

Denne rekkefølgen kan sees som en oppfordring til et kreativt forhold til fagplanene. I iveren etter å rettferdiggjøre bruk av knappe ressurser i skolen til samarbeid med gården, kan det være fristende å utvikle et opplegg som oppfyller så mange læringsmål fra for eksempel naturfagsplanen som mulig. Dette kan komme i veien for og overskygge den læringen som ligger i oppgavene på gården. Grunnen er som følger:

Stol på Generell del!

Den generelle delen av læreplanen kan betegnes som et monument til humanistisk tenkning. Den ble skrevet til Læreplanverk 97, men ble beholdt i sin helhet i den nye læreplanen, "Kunnskapsløftet". Den er like aktuell i dag og inspirerer til å sette læring som gjelder praktiske og sosiale ferdigheter like høyt som læring av kunnskaper. (Se kap. 2, "Motiver for gård-/skolesamarbeid.")

Den generelle delen er overordnet den fagspesifikke; det er den som er vedtatt av Stortinget. Da en rektor på en skole i Nord-Norge ble spurt om hvordan hun kunne avse så mye tid for barna til utendørs-læring, svarte hun at på denne skolen tok de den generelle delen av læreplanen på alvor.

Hvorfor stresse dette? Fordi det er viktig å ta dine egne vurderinger på alvor og å ha mot til å skape lokaltilpassete lærings situasjoner. Utfordringen er å skape en ny læringsramme på gården som kan oppmuntre barn til å oppdage og utforske den virkelige verden. Hvis det lykkes vil barna kunne komme tilbake til klasserommet med konkrete erfaringer og innblikk i sammenhenger som ansporer til læring; de får "knagger å henge kunnskapen på". Erfaringer utenfor klasserommet kan bli vel så mye et *grunnlag* for læring som

konkret faglig læring i seg selv. Blant de skolene hvor samarbeidet med gårder er blitt innført, er det stor enighet om at øktene på gården virker motiverende og skaper lystbetonte lærings situasjoner.

Foto: Anne Grutle

Økonomi i oppstartsfasen⁸

Som for all annen etablerervirksomhet, må en være innstilt på å ta noen sjanser og på en god del dugnadsinnsats i oppstartsfasen. Som regel tar det tid før skolen oppdager hvilke muligheter som ligger i samarbeidet.

^{8 8} For langsiktig økonomisk planlegging, se kapittel 17.

To strategier overfor skolen

Mange bønder velger å tilby en gratis prøveperiode for å få innpass i skolen. Det er helt i orden så lenge skolen får klar beskjed om at det er noe ekstraordinært. Ellers kan den skjemmes bort og overgangen til betalte besøk bli vanskelig. En annen strategi er å ikke sette i gang før skolen har greid å mobilisere *noe*, om enn symbolsk. Det kan for eksempel være å avsette noen timer for en lærer til felles planlegging med bonden.

Hvem kan vi søke?

Selv om skolen skulle være villig til å avsette prosjektmidler, vil det i de langt fleste tilfellene bli behov for å søke eksterne midler. Her følger en oversikt over kilder som gårder og/eller skoler har fått prosjektstøtte hos:

1. *Innovasjon Norge* (tidl. SND). Bygdeutviklingsstipend for utviklings- og etableringsfasen. Søknaden sendes gjennom det lokale landbrukskontoret. Spør her om søknadsskjema og råd, eller last det ned fra www.ivanor.no. Hvert fylke har sine satsingsområder. Forhør deg hva som gjelder for ditt fylke slik at du kan knytte an til det i søknaden din.
2. *Stiftelser, fond og foreninger*. Lokale og nasjonale. De gir gjerne mindre beløp. Alle monner drar, og det er bra å vise til slike kilder på finansieringsplanen som uttrykk for kreativitet og pågangsmot når en søker andre kilder om større beløp (se under).
3. *Kommunen*. Kan gis i form av engangsbeløp til forprosjekt direkte til gården og/eller ved å styrke skolebudsjettet med ekstra timer øremerket samarbeidet. Aktuelle etater å

henvende seg til kan være helse- og sosial, barn og oppvekst, kultur, næring, landbruk.

Hva en kan søke om

Du kan i prinsippet søke om hva du vil, men det er lettest å få penger til det som ikke er lønnsmidler og regulær drift: frikjøp av tid i startfasen, innkjøp av utstyr, fysisk tilrettelegging, utforming av enkel brosjyre, kompetansebygging i form av kurs, studiereiser osv.

Forarbeid til søknadsskriving

Den viktigste forberedelsen til å skrive søknader er å avklare egne mål, kartlegge ressurser hos seg selv og evt. samarbeidspartnere, og å leve deg inn i hva som står på dagsorden til dem du vil søke penger av (se over).

- Vurder å lage en projektskisse og å spille ball med dem du vil søke støtte hos, for eksempel skolen eller kommunene. Legg frem tankene dine og spør om råd. Vis respekt for byråkratene og politikerne uten å være underdanig.
- Allier deg med fagpersoner. Skaff deg støtteerklæringer fra personer eller miljøer med faglig tyngde (for eksempel høyskoler, UMB osv.)
- Prøv å få til en intensjonsavtale mellom gård og skole som kan brukes som vedlegg. Søknaden står mye sterkere når det går frem at det er flere enn deg som vil dette.

Søknadsskriving

Det å sette seg ned for å skrive søknader kan føles som et herk og et bortheft. Jeg vil oppfordre deg til å ta søknadsskrivingen på alvor.

Tenk at du kan ha utbytte av den utover å skaffe penger til det du vil gjøre. Den kan være en lærings- og avklaringsprosess. En blir tvunget til å tenke nøye igjennom hva en vil og det gir en øvelse i å formulere målene kort og presist.

Mal for søknader

Det er flere måter å forfatte en søknad på. Malen under kan være et greit utgangspunkt. For BU-stipend benyttes eget skjema.

1. Beløpet det søkes om.
2. Kort beskrivelse av hvem som søker.
3. Kort beskrivelse av utfordring i samfunnet (bakgrunn).
4. Hva du/dere vil utrette og hvordan.
5. Evt. enkelt budsjett for prosjektperioden.
6. Evt. finansieringsplan inklusive egenandel (les egeninnsats) og evt. andre bidragsytere.

Det er fint å vise til et langsiktig perspektiv, selv om søknaden gjelder støtte til noe som skal utrettes på kort sikt.

Fatt deg kort. Prøv å begrense deg til én side. Budsjett og evt. finansieringsplan kan legges ved dersom det blir trangt. Vær ellers sparsom med vedlegg så du ikke oppleves som påtrengende. Mange vil ha fordeler av å oppsøke hjelp til søknadsskriving. Det finnes rådgiver og også kurs i etablering på fylkenes etableringssentre.

En oppfordring til slutt

Når du skal skaffe finansiering til gården som pedagogisk ressurs, vil du ganske sikkert møte på holdningen: "Ja, dette høres flott ut, men det har vi ikke råd til." La deg endelig ikke vippe av pinnen! Tenk inni deg: "Påstanden stemmer ikke. For det første er det slik at samfunnet ikke har råd til å *la være*. For det andre er påstanden en uhyrlighet i et land der vi årlig pøser ut milliardbeløp på elektronisk underholdning og fyrverkeri." *Finansieringen av gården som pedagogisk ressurs er ikke et spørsmål om penger, men et spørsmål om kommunikasjon.*

Det fører oss over til neste kapittel om presentasjonsteknikk.